

COVID-19 KRİZİ'NİN AVRUPA BİRLİĞİ'NE EKONOMİK ETKİSİ ÜZERİNE

Didem ÖZTÜRK-GÜNAR¹

Altuğ GÜNAR²

ÖZET

Krizler işlemeyen yapıları göstermesi ve ortaya çıkarması bakımından önem taşımaktadır. Ekonomik ve finansal krizlerin ülkelerin sürekli karşı karşıya kaldığı yapısal değişim ve dönüşümleri gerekli kılan süreçler olduğu belirtilebilir. Küreselleşme sürecinin getirmiş olduğu dönüşüm ülke ekonomilerini birbirlerine bağımlı kılmış, bu bağımlılık adeta bir zincire benzer şekilde büyük bir küresel üretim ağının ortaya çıkmasını sağlamıştır. Küresel ekonominin bu yapısı çeşitli dönemlerde ortaya çıkan ekonomik ve finansal krizlere maruz kalmaktadır. Ancak sağlık sorunlarına dayalı olarak gelişen ve iktisadi sonuçları oldukça belirsiz ya da hesaplanamayan krizler, küresel ekonomi üzerinde yıkıcı etkiler ortaya çıkarması bakımından dikkat çekici

---

¹Doktora Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi, Avrupa Birliği Ana Bilim Dalı,
E-posta: ozturkddm@gmail.com

²Dr. Öğr. Üyesi, Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, E-posta: agunar@bandirma.edu.tr

niteliktedir. Bu bağlamda 2019 yılında Çin’de ortaya çıkan Covid-19 pandemisi gerek ekonomik sonuçları gerekse siyasi sonuçları bakımından ülkelerin ve küresel boyutta faaliyet gösteren çoğu örgütün çaresiz kalmasına neden olmuştur. Covid-19, virüsün doğası nedeniyle oldukça hızlı bir şekilde dünyaya yayılmış, günlük hayat çoğu ülkede durma noktasına gelmiş ve hatta durmuştur. Bu süreç içerisinde ülkeler, oldukça radikal kararlar alarak önce günlük yaşamı daha sonra ise iktisadi faaliyetleri belirli bir süre askıya almıştır. Nitekim bunun bir sonucu küresel ekonomi açısından oldukça yıkıcı olmuş, küreselleşme sürecinin getirmiş olduğu ancak gün yüzüne çıkmamış çoğu yapısal iktisadi sorun, bir anda gün yüzüne çıkmıştır. Yapısal ekonomik sorunlara sahip dünyanın en büyük ekonomik bloklarından biri olan Avrupa Birliği, Covid-19 pandemisine hazırlıksız yakalanmıştır. Avrupa Birliği’nin iktisadi sorunları Covid-19 ile birlikte büyük bir iktisadi krize evrilmiş, Birliğin üye ülkelere ilk anda yardım sağlayamaması, Avrupa Birliği’nin var olma mücadelesine en ağır darbeyi vurmuştur. Çalışmanın amacı Covid-19 pandemisi sonrası Avrupa Birliği ekonomisinde meydana gelen etkilerin analiz edilmesidir. Bu bağlamda önce küresel olarak pandeminin boyutlarına kısaca değinilmiş, daha sonra Avrupa Birliği ekonomisine yönelik tartışmalar ele alınarak, pandeminin Avrupa Birliği entegrasyon süreci üzerindeki iktisadi yıkıcı etkilerine değinilmeye gayret gösterilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Avrupa Birliği, Covid-19, Çin, Ekonomi, Pandemi.*

GİRİŞ

Çin'in Wuhan kentinde 2019 yılının Aralık ayında Dünya Sağlık Örgütü (*WHO - World Health Organization*) tarafından yeni bir korona virüs türü tanımlanmış ve sadece bir ay içerisinde Çin'in komşu ülkeleri başta olmak üzere 18 ülkeye hızla yayılan virüs, Şubat ayında Covid-19 olarak adlandırılmasının ardından 11 Mart 2020 tarihinde salgın hastalıklar kategorisine yerleştirilerek pandemi ilan edilmiştir (WHO, 2020). Birkaç ay içerisinde tüm dünyada etkisi görülen Covid-19'un, temelde sağlık krizi olmasına karşın katlanarak yayılma etkisini minimum düzeye indirmek için uygulanan zorunlu kısıtlama ve karantina süreci nedeniyle küresel ekonomik faaliyetlerde yavaşlama ve buna bağlı olarak kısa sürede benzersiz bir şok süreci başlatmıştır (Leslie vd., 2020).

Ülke ekonomilerinin birbirine sıkı bir şekilde bağlı olduğu günümüzde, Covid-19 gibi salgınların yayılması ve bu yayılmanın tüm dünyayı kısa sürede etkilemesi kaçınılmaz hale gelmiş ve ekonomik ve sosyal hayattaki gelişmeler küresel ekonominin birbirine bağımlı olan sektörlerinde domino etkisiyle çöküşler ortaya çıkarmıştır. Zorunlu karantina sürecinde ulusal ve uluslararası seyahat ve dolaşım yasakları beraberinde çok sayıda firmanın kısa süreli kapanmasına veya iflasına, buna bağlı olarak işsizlik düzeyinde artışa ve küresel üretim zincirlerinin kopmasına, bu durum ise dünya ticaret hacminde şimdiye dek görülmemiş bir daralmaya ve nihai olarak da ülkelerin Gayri Safı Yurt İçi Hasıllarında (GSYİH) büyük düşüşlere zincirleme bir etki ile neden olmuştur (Saad-Filho, 2020; Taymaz, 2020). Haziran 2020'de Uluslararası Para Fonu (*IMF - International Monetary Fund*) tarafından yayınlanan Dünya Ekonomik Görünümü Raporu'na (*WEO - World Economic Outlook*) göre Nisan ayında (Nisan tarihli WEO Raporu)

gerçekleştirilen tahminlerden yüzde 1,9 daha da gerileyerek, dünya toplam ekonomik büyüme düzeyinin yüzde 4,9 değerinde düşüş kaydetmekte ve iyileşmeye yönelik iyimser tablonun ise daha uzun ve kademeli bir ilerleme kaydedeceği ancak şimdilik 2021’de yüzde 5,4 düzeyinde büyüme kaydedileceği beklenmektedir (IMF, 2020).

Ocak ve Şubat ayları boyunca karantina sürecinde olan Çin’de imalat sanayisinin temelini oluşturan firmaların kapanması veya kapalı olması ve seyahat/kargo taşımacılığı gibi sektörlerin sınırlandırılması sonucunda küresel değer zincirinin başlangıç noktası olan Çin’de yaşanan kopukluk, domino etkisiyle Mart ayında tüm dünyaya yayılmıştır (McKibbin ve Fernando, 2020, s. 2; Ugarteche vd., 2020, s. 2). Dünya Ticaret Örgütü’ne (WTO - World Trade Organization) göre 2020 yılında küresel ticaretin yüzde 13 ile yüzde 32 arasında azalması ve tüm bölgelerin ticaret hacminde çift haneli düşüşler yaşanması beklenmektedir (WTO, 2020). Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü’ne (OECD - The Organisation for Economic Co-operation and Development) göre ise krizin zirve noktasına göre belirsiz iyileşme göstergeleri olmasına karşın küresel ticaret mevcut kısıtlamaların gevşetilmesi, sınırlandırmaların kaldırılması veya yeni normalleşme sürecine rağmen hala düşük seyretmekte ve daralmaya devam etmektedir (OECD, 2020).

Küresel üretim zincirlerinde meydana gelen kopukluk arz yönlü, karantina döneminin sonucu olarak büyük düzeyde işsizlik ve buna bağlı olarak da gelir kayıplarının yaşanması, piyasalarda mevcut dönemin geleceğine yönelik belirsizliklerin yatırım kalıplarını tamamen değiştirmesi ise ekonomiyi talep yönlü etkilemiş; bu durum ise kendisini piyasalarda durgunluk/tıkanıklık şeklinde göstermiştir (Voyvoda ve Yeldan, 2020, s. 3). 2019 yılı sonu itibarıyla OECD ülkelerinde yüzde

5,3 olan işsizlik düzeyinin 2020 yılı sonu itibarıyla yüzde 10 yükselmesi, olası bir ikinci dalğanın yaşanması halinde yüzde 12 düzeyine çıkması tahmin edilmektedir (OECD, 2020a).

Covid-19 virüsünün seyrinin ve küresel ekonomiye etkisinin belirsiz olması ülkelerin mevcut sürece yönelik etkin makroekonomik politikalar geliştirmesini zorlaştırmakta ve gelecek dönemin belirsizliğinin bir yansıması olarak oluşan güvensizlik ortamı kendisini borsa endekslerinde düşük seviyelere gerileyerek göstermektedir (McKibbin ve Fernando, 2020, s. 2; Ugarteche vd., 2020, s. 1). Pandemi süreci ile ani bir düşüş ve daralmanın ardından finansal piyasalarda nispeten yılın başlangıcına göre toparlanma söz konusu olsa da Küresel Finansal İstikrar Raporu'na (*Global Financial Stability Update*) göre büyük belirsizlik sürecinde oluşan risk ortamı ve finansal piyasalar ile reel ekonomiler arasındaki kopukluk yatırımları tehdit ederken, ortaya çıkan borç düzeyi bazı ülkeler için yönetilemez bir düzeye ulaşmakta, bu durumun diğer tüm ülkeler için de risk oluşturmaması adına finansal piyasalarda istikrarın korunması gerektiği vurgulanmaktadır (IMF, 2020a, s. 1). Pandemi sürecinin devamına bağlı olarak küresel ekonomide ve finansal piyasalarda řu ana kadar görölen düşüşün devam edeceği, mevcut durumun kötüleşmesi veya önlemlerin yetersizliği karşısında küresel ekonominin kısır döngüye girerek daralmaya, finansal piyasaların ise düşmeye devam edeceği tahmin edilmektedir (Roubini, 2020).

Borsa endekslerindeki düşüş, küresel üretim hacminde ve ticarete kaydedilen daralma karşısında ülkeler mali, finansal ve parasal önlem paketlerini hayata geçirerek ve piyasalara likidite aktararak finansal piyasaları stabilize etmek veya ekonomik istikrarı sağlamaya çalışmaktadır (Ugarteche vd., 2020, s. 1; Elgin vd., 2020). Durgunluğun aşılmaya

veya talebin canlandırılmaya çalışılması gibi pandemi sürecinin etkilerini azaltmak adına gerçekleştirilen mali yardım ve teşvikler yoluyla GSYİH’de oluşan açıklar enflasyon baskısı yaratmakta, bir başka yönden bakacak olursak da girdi fiyatlarında meydana gelen maliyet sonucunda negatif arz şokunun beklenen büyümeyi azaltması sonucu ülkelerin karşı karşıya kalacağı mali tablonun daha büyük borçlanmaları ortaya çıkarması beklenmektedir (Roubini, 2020).

Covid-19 sürecinin küresel ekonomide yaratmış olduğu kriz, son yüzyılda meydana gelen krizlerden arz, talep ve finans yönlü olarak birçok boyutta meydana gelen şoklar sonucu ortaya çıkması açısından ayrılmaktadır. Voyvoda ve Yeldan’ın (2020, s. 4) daha ayrıntılı şekilde belirttiği üzere; Covid sürecinin yaratmış olduğu kriz, küresel ekonominin belirli bir noktasında oluşan belirli bir problemden ortaya çıkmamış, “*sektörel faaliyetlerin durması, talep daralması, arz şoku ve finansal sermaye değerlerinin buharlaşması*” gibi birden fazla çıkış noktasından birbirine bağlı olarak domino etkisi yaratmıştır. Halihazırda 2008 mali krizinin etkilerinden sıyrılamamış ve durağan seyreden küresel ekonomide pandemi süreci ile 1929 Büyük Buhran ve 2008 Küresel Mali Krizi’nin yaratmış olduğu etkilerden daha kısa sürede ve daha büyük ölçekte şimdiye dek yaşanan en büyük kayıplar ortaya çıkmış, finansal piyasalar ve reel ekonomilerde meydana gelen krizin seyrini Roubini (2020) dikey olarak ifade ederken, mevcut koşulların daha da kötüleşmesi halinde Büyük Buhran’dan daha büyük bir felaket senaryosunun ihtimalinin arttığını, Saad-Filho (2020) ise, Covid-19 krizinin maliyetinin 2008 Krizi’nden daha büyük olacağını ifade etmiştir.

AVRUPA BİRLİĞİ VE COVID-19

Avrupa Birliği'nin 2020 Tahmini Ekonomik Görünümü

Küresel ekonomide benzeri görülmemiş bir şok yaratan Covid-19 Krizi, kendisini yeni toparlayan ancak hala savunmasız olan AB ekonomisinde oldukça sert bir şekilde göstermiş, AB ekonomisi ve küresel ekonomi derin bir ekonomik durgunlukla karşı karşıya kalmıştır (European Commission, 2020, s. 1). Covid-19 salgınının yaratmış olduğu küresel ölçekteki krizin AB'ne etkilerinin tahminine yönelik 23 Nisan 2020 ve 27 Mayıs 2020 tarihlerinde AB Komisyonu iki ayrı rapor yayınlamıştır (European Commission, 2020a). AB'nin ekonomik görünümüne yönelik Aralık 2019'da gerçekleştirilen tahminlerde 2020'de AB'nin GSYİH'sinde yüzde 1,2 düzeyinde bir artış beklenirken Covid-19 sonrası bu değerin yüzde -2,9 olarak gerçekleşeceği, ihracatta yüzde 9,2, ithalatta yüzde 8,8 ve dünya toplam ticaret hacminde yüzde 9,7'lik bir azalma meydana geleceği ve en çok imalat sektörünün etkileneceğine yer verilmiştir (European Commission, 2020b, ss. 2-3). İkinci raporda ise imalat sektörünün hala en kötü etkilenen sektör olmasına karşın tahmini ekonomik değerlerde daha kötü bir senaryo karşımıza çıkmaktadır. IMF'in de tahminlerine yer verildiği rapora göre Mayıs ayı itibariyle dünya ticaretinde yüzde 10-16 arası, AB ihracatında yüzde 9-15, ithalatında yüzde 11-14 arasında düşüş olması beklenirken, dünya toplam GSYİH'sinin yüzde 6,3, AB GSYİH'sinin ise yüzde 7,5 oranında azalacağı tahmin edilmektedir (European Commission, 2020c, s. 2). İlgili tahmini veriler Avrupa Komisyonu tarafından Mayıs ayında "European Economic Forecast Spring 2020" ve Haziran ayında "Trade Policy Reflections Beyond the COVID-19 Outbreak" isimli yayınlanan rapor ve notta güncellenmemiş ancak salgının yaratmış olduğu

etkiler daha ayrıntılı ele alınmıştır (European Commission, 2020; European Commission, 2020d).

	GSYİH			ENFLASYON			İŞSİZLİK ORANI		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Euro Bölgesi	1,2	-7,7	6,3	1,2	0,2	1,1	7,5	9,6	8,6
AB	1,5	-7,4	6,1	1,4	0,6	1,3	6,7	9,0	7,9
Birleşik Krallık	1,4	-8,3	6,0	1,8	1,2	2,1	3,8	6,7	6,0
Çin	6,1	1,0	7,8	---	---	---	---	---	---
Japonya	0,7	-5,0	2,7	0,5	0,0	0,2	2,3	4,3	4,5
ABD	2,3	-6,5	4,9	1,8	0,5	1,5	3,7	9,2	7,6
Dünya	2,9	-3,5	5,2	---	---	---	---	---	---

Tablo 1: 2020 Bahar Tahmini Değerler (European Commission, 2020, s. 1)*

* Orijinalinden Türkçeye çevrilirken kısaltılmıştır.

Tablo 1'den de incelenebileceği üzere Covid-19 krizi sadece AB'de derin ekonomik etkiler yaratmamakta, diğer ülkelerde ve küresel ekonomide de beklenmedik ve sarsıcı etkiler ortaya çıkarmaktadır. Küresel ekonomik büyümede yüzde -3 düzeyinde keskin bir gerileme gerçekleşmesi küresel tablonun 2008-09 Küresel Finansal Kriz döneminden daha kötümser bir tablo yaşanacağı tahminlerini güçlendirmektedir. Tahmini verilerin, iyimser tablonun gerçekleşmesi ve salgının bu yıl sonlanması ile birlikte normalleşme sürecine geçilmesiyle yeniden onarılan küresel tedarik zincirleri sonrası hem arz hem de talep

yönünden sağlanan iyileşme ile birlikte 2021'de iyileşme göstermesi beklenmektedir. Ancak en iyimser tabloda dahi, tüm bu değerler 2019 beklenen tahmini değerlerinin hala altında seyretmektedir ve Covid-19'un yaratmış olduğu ekonomik etkilerin küresel ekonomiye ve AB'ye yansımaları belirsizdir (European Commission, 2020, ss. 2-3).

Covid-19 Krizi ve Avrupa Birliği'ne Yönelik Eleştiriler

AB'nin, İtalya'da başlayan salgına karşı hızlı ve etkili bir önlem alamaması, üye ülkeler adına ortak bir hareket planı ortaya koyamaması; üye ülkeleri tek başlarına hareket etmeye ve gerekli yardımları AB dışı, üçüncü ülkelere temin etmeye itmiştir. Pandeminin bir sonucu olarak üye ülkelerde başlayan karantina sürecine bağlı seyahat ve dolaşım yasakları Schengen ve Tek Pazar'ın işlevini yitirmesine neden olmuştur. Bu noktada ise Covid-19 krizi tüm dünyayı etkisi altına almış olmasına karşı AB, eleştirilerin ve bütünleşmesine yönelik sorgulamaların tekrardan hedefi haline gelmiştir (King, 2020; Verhofstadt, 2020). AB'nin Covid-19 virüsünün önlenmesine yönelik hızlı ve ortak bir eylem planı belirlemesindeki gecikmenin yaratmış olduğu sosyo-ekonomik maliyetin (Rodrik, 2020) ve üye ülkelerin tek başlarına yetersiz önlemler almasının birkaç temel nedeni bulunmaktadır.

Öncelikle AB'nin münhasır yetki alanı içerisinde yer alan ortak politika alanına sağlık sektörü dahil değildir ve AB, üye ülkelere bağımsız bir üst otorite formunda bu alanda kararlar alamamaktadır. Bu alandaki tek karar alıcılar üye ülkelerin kendileridir ve Covid-19 salgınına karşı gösterilemeyen söz konusu hızlı karşılık verememe süreci üye ülkelerin eksik sağlık sektörü yapılanmasıdır (Ülger, 2020). Covid-19 krizinin başlangıcında üye ülkeler ilk etapta kendi başlarına

hareket etmek zorunda kalmış, genel bir birlik hareketinden daha ziyade ulusal ve birbirinden kopuk, kolektif olmayan faaliyetler gerçekleştirmişlerdir. Bunun en temel nedeni mevcut AB kurumlarının sağlık sektöründe yetkili olmaması nedeniyle ülkelere koordinasyon sağlamak ve tavsiye vermekten öteye geçememesi, krizi kontrol altına alacak ve etkilerini en az düzeye indirecek zorunlu ve tek bir sesin acil önlemler alamamasından kaynaklanmaktadır (Verhofstadt, 2020).

Covid-19 krizinin Avrupa’da yaratmış olduğu bu denli yıkıcı etkinin önüne geçilememesinde ve acil planların uygulanamamasındaki bir diğer neden Nas’a göre, “*AB’nin harekete geçirilmesi güç bir bürokratik yapıya sahip olması... üye devletlerin bugüne kadar AB’ye aktardığı yetki ve kaynakların sınırlı olması da yatıyor*”. AB’nin Mart ayının ortalarında İtalya’da başlayan salgına yönelik neredeyse bir buçuk ay sonra engelleyici ve yönlendirici karar alması hem bütçesinin beklenmedik krizler karşısında aktarabileceği kaynakların üye ülkelerin kaynakları ile kıyaslanamayacak olmasından hem de ülkelerin öncelikli olarak ulusal çıkarlarını ön plana alarak Birlik bilincinden ayrı hareket etmeleri ile doğrudan alakalıdır. Üye ülkelerin ortak bütçeye yapacakları katkı noktasında çekimser davranmalarının sonuçları kriz anlarında kendisini daha büyük bir kayıpla göstermektedir. Birlik bilincinden ayrı hareket edilmesi ise kısıtlı yetkiye sahip olan AB kurumlarının 27 üye ülkeyi koordine ederek ortak bir karar almaya çalışması ise mevcut karar alma işleyişini daha da ağırlaştırmaktadır. Buradaki en önemli nokta AB’nin üye ülkelerden oluştuğu ve üye ülkelerin devrettikleri yetki ve birbirine eş hareketleri çerçevesinde ortak kararların hızla alınabileceğidir (Nas, 2020).

Yukarıda yer alan diğer tüm sorunları da kapsar nitelikte olan Covid-19 ve diğer ani gelişen krizlere yönelik karşılık verilememesinin temel

nedeni Ülger'e göre ise "bütünleşme ruhunun yıpranması" dır. 1950'li yıllardan günümüze kadar hem derinleşme hem de genişleme doğrultusunda ilerleyen AB, 2000'li yıllarla birlikte Anayasa Krizi, 2008 Küresel Ekonomik Krizi, Milliyetçilik-Göç Krizi, Popülizm, Brexit gibi nedenleri ve sonuçları oldukça sert ve bir anda çözülemeyecek sorunlarla bütünleşmesine yönelik eleştirilerin hedefi olmuştur. Tüm bu sorunlar/krizler nedeniyle ülkelerin Birlik duygusu zedelenmiş ve ulusal çıkarlar ön plana alınmıştır. Nihai olarak AB bütünleşmesine yönelik artan kuşku ve eleştirilerle güç kaybeden ulus-üstü fikrin yıprandığı ortamda ülkeler Covid-19 krizine karşı yeknesak bir tutum sergileyememiştir (Ülger, 2020).

AB'yi sorgulayan krizler çıkmazına denk gelen Covid-19 krizi insan yaşamını tehdit noktasında diğerlerinden ayrılmaktadır. Bu nedenle Covid-19'un tıbbi olarak evrileceği rotanın ve küresel ekonomideki etkilerinin belirsiz olması, AB'ye yönelik eleştiri ve beklentilerin de yersizleşmesine neden olmaktadır. Bu noktada yapılması gereken en önemli eylem, bu gibi ani ve yıkıcı etkileri olan krizler karşısında AB'nin tek ve ortak adım atma kapasitesinin gerçek kılınmasıdır. AB kurumları üye ülkelere tavsiye verici olmaktan ziyade, yetkilerinin genişletildiği, ülkeleri ortak bir hareket etrafında birleştirebilen etkin kurumlar haline dönüştürülmelidir. Böylesine bir dönüşüm ise her krizde olduğu gibi yenilenerek, daha güçlü ve bir adım ileri taşınmış olan AB entegrasyonunun yetki ve kapsamının ancak daha geniş kılınması ile mümkün olacaktır.

AB boyutunda bilinmesi gereken en önemli gerçek entegrasyon sürecinin krizler üzerine kurulu olduğudur. AB entegrasyonunun, ilk yıllarından bugününe kadar incelenmiş olduğunda, AB'yi ayakta tutan mekanizmaların büyük krizler sonucu hayata geçirilmiş olduğu açık bir

şekilde görülebilmektedir. Nitekim bu durum AB'nin kurucu babalarından biri olarak kabul edilen Jean Monnet tarafından "Avrupa krizler ile şekillenecek ve bu krizler sonucu benimsenen çözümlerin toplamı olacaktır"⁴ şeklinde ifade edilmiştir (Petrakis vd., 2014, s. 13). Entegrasyonun ilk yıllarında siyasi olarak açmaza giren Avrupa entegrasyonu iktisadi alanda atılımlar gerçekleştirerek gelişme göstermiş ve ilerlemiştir. Ancak AB'nin 2000'li yıllar sonrası küreselleşme sürecini kavrayamayan kalkınma planlarını hayata geçirmesi, küreselleşmenin itici bir aktörü olarak iktisadi sistemini yenileyememesi bir diğer ifade ile kapitalizmin doğasını entegrasyon süreci ile kalibre edememesi, AB sisteminin teklemesine yol açmış, 2000'li yıllardaki bu düşüş siyasi krizlere fırsat vermiştir. 2000 yılında kabul edilen Lizbon Stratejisi sadece bir "dilek listesi" olarak kalmış ve Avrupa'nın temel sorunlarına -ekonomik dinamizm- çare bulamamıştır.⁵ 2008 yılında küresel ekonomik krizin Avrupa'nın varlığını tehdit eder hale gelmesi iktisadi gelişimi matematiksel bazı hedeflere dönüştüren bir AB anlayışının sonucudur. Nitekim, AB'de "yaratıcı yıkım" sürecini ve iktisadi gelişim tarihini kavrayan bir yaklaşımın benimsenmesi, AB'ye bu süreç içerisinde ihtiyacı olan sıçramayı sağlayacaktır (Günar, 2018, ss. 443-444). Bu noktadan hareketle Covid-19 krizinin AB için büyük ve önemli bir fırsat olduğu iddia edilebilir. AB'nin daha önce karşılaşmadığı bir meydan okuma olan Covid-19 pandemisi, Birliğin entegrasyonun sağlık boyutunu öne çıkarmasını sağlayarak bu alandaki yetkilerin Avrupa boyutuna taşınmasını gündeme getirebilecek bir nitelik taşımaktadır.

---

⁴Orijinali "*Europe will be forged in crises and will be the sum of the solutions adopted those crises*".

⁵Bu konu hakkında daha detaylı bilgi için bkz; Günar, A. (2017). *Past Failure, New Future: An Analysis of the European Union Development Strategies – From Lisbon to Europe 2020*. Handbook of Research on Global Enterprise Operations and Opportunities. USA: IGI Global.

Her ne kadar geç kalınmış olarak üye ülke ve vatandaşları tarafından eleştirilere maruz kalsa da AB, Mart ayı itibariyle Covid-19 krizine karşı Birlik kapsamında tüm ülkeler için geçerli kararlar almaya başlamış ve gerekli paketleri işleme sokabilmiştir. İlk olarak 17 Mart 2020 tarihli Avrupa Konseyi görüşmelerinin ardından Covid-19'a yönelik alınan önlemler doğrultusunda AB üyesi ülkeler birlikte/ortak çalışma hedefi ile, virüsün yayılmasını engellemek, tıbbi malzemeleri temin etmek, Covid-19 araştırmalarının desteklenmek ve sosyo-ekonomik etkilerin üstesinden gelmek gibi 4 ana öncelik belirlemişlerdir. Bu kapsamda Schengen bölgesine yapılan zorunlu olmayan seyahatler kısıtlanmış, tıbbi ekipmanların teminine yönelik üye ülkelere yardım etmek kapsamında Avrupa Sivil Koruma Mekanizması'nın bir parçası olan ve bütçesi 50 milyon euro tutarında rescEU stoku oluşturulmuştur (European Commission, 2020e; European Council, 2020). 17-21 Temmuz 2020 tarihlerinde gerçekleştirilen Avrupa Konseyi görüşmeleri sonrasında Covid-19 krizinin yaratmış olduğu sosyo-ekonomik etkilerin giderilmesi ve üye ülke ekonomilerinin iyileştirilmesi için AB 2021-2027 bütçesi üzerinde sağlanan anlaşma ile birlikte Yeni Çok Yıllı Mali Çerçeve (1.824,3 milyar avro tutarında) ve 750 milyar avroya kadar yükselebilecek kurtarma paketi üzerinde de uzlaşma sağlanmıştır (European Council, 2020a). Tüm bu süreçte üye ülkelerin sağlık krizinden doğan gayri ihtiyari şok nedeniyle ekonomilerinin sarsılması karşısında Ekonomik ve Parasal Birliğin ve İstikrar ve Büyüme Paktının kriterlerinde esneme sağlanarak üye ülkelerin muaf tutulması kararlaştırılmıştır (AB'nin Covid-19'un etkilerine yönelik aldığı kararların ayrıntıları için bkz; İKV - İktisadi Kalkınma Vakfı, 2020).

SONUÇ

Covid-19 pandemisi ile birlikte tüm dünya ülkeleri daha önce deneyimlemedikleri oldukça ciddi bir meydan okuma ile karşı karşıya kalmışlardır. Covid-19 virüsünün hızlı yayılması ülkelerin koruyucu önlemleri hayata geçirmelerine neden olmuştur. Ulus devletler bazında hayata geçirilen önlemlerin büyük bir kısmı iktisadi hayatı etkilemektedir. Nitekim günlük hayatın durdurulması doğrudan ülke bazında ekonomik etkilere daha sonra ise küresel çapta iktisadi sonuçların ortaya çıkması ile sonuçlanmıştır. Ulus-üstü bir yapıya sahip olan AB, ulus devletler gibi hızlı bir şekilde krizin ilk aşamasında harekete geçmemiş, Avrupa'da kriz derinleştikçe ekonomik olarak yıkıcı etkileri de alınan geç önlemlere paralel olarak büyük olmuştur.

2008-09 küresel ekonomik krizin etkilerinin henüz giderilmediği ve makro-ekonomik görünümünün son birkaç yıldır ılımlaştığı AB ekonomisi, Covid-19 virüsünün yaratmış olduğu küresel krize hazırlıksız yakalanmış, krizin çok boyutlu kaynak ve etkilerinin olması ve AB'nin çok uluslu yapısı olası çözüm politikalarının uygulanabilirliğini etkisiz kılmaktadır. Küresel olarak Covid-19'un etkileri 1929 ve 2008 yıllarında dünya ekonomisinin karşı karşıya kalmış olduğu iktisadi ve finansal çöküşlerden farklılaşmakla birlikte çoğu ekonomik ve sektörel faktörlerin bileşiminin ortaya çıkardığı zincirleme ekonomik etkilere sebebiyet vermiştir. Bir diğer ifade ile Covid-19 pandemisinin küresel ekonomide ortaya çıkarmış olduğu etkinin tek nedeni yoktur. Kısa bir süre içerisinde oldukça büyük ekonomik sonuçlar ortaya çıkmıştır.

AB, 2000'li yıllardan beri ciddi bunalımlar yaşamaktadır. Siyasi krizlerden ekonomik krizlere devam eden krizler silsilesi, AB'nin başta

ekonomisi olmak üzere siyasi yapısını da etkilemiş ve zayıflatmıştır. Avrupa borç krizi ile birlikte, ekonomisi oldukça derin bir yara alan ve yeni toparlanmaya başlamış olduğu bir aşamada ortaya çıkan Covid-19 pandemisi, AB'yi en zayıf ve en hazırlıksız anında yakalamıştır. Entegrasyon sürecine yönelik düşüncenin zarar gördüğü ve yoğun bir şekilde tartışmaya açılmış olduğu bu süreç içerisinde Covid-19 pandemisi kısa bir süre içerisinde AB'nin varlığını tehdit eder niteliğe bürünen sağlığa bağlı ekonomik ve siyasi sonuçları olan krize dönüşmüştür. Covid-19'un küresel boyutta yaratmış olduğu etkilerin bir yansıması olarak AB içinde ortaya çıkan kötümser ekonomik senaryoların da Covid-19'un seyrine bağlı olarak değişeceği, dünya ve AB için en iyimser tablo dahilinde derin ekonomik kayıplarla da olsa 2021 yılı itibariyle iyileşmesi beklenmektedir. Nitekim AB'li liderlerin 2021-2027 bütçesi ve mali çerçeve bağlamında üzerinde uzlaşmış oldukları ciddi büyüklüğe sahip olan kurtarma paketi ile birlikte AB, geç de olsa Covid-19 pandemisine cevap verebilmiş ve şimdilik ağır bir şekilde yara almış olan "Birlik Ruhu'na" sahip çıkabilmiştir.

KAYNAKÇA

- Elgin, C., Basbug, G. & Yalaman, A. (2020). "Economic Policy Responses to a Pandemic: Developing the Covid-19 Economic Stimulus Index", 25 Temmuz tarihinde VoxEU: <https://voxeu.org/article/economic-policy-responses-pandemic-covid-19-economic-stimulus-index>
- European Commission. (2020). "European Economic Forecast Spring 2020", 26 Temmuz 2020 tarihinde European Commission: https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-performance-and-forecasts/economic-forecasts/spring-2020-economic-forecast-deep-and-uneven-recession-uncertain-recovery_en
- European Commission. (2020a). "Documents Archive by Section", 26 Temmuz 2020 tarihinde European Commission: http://trade.ec.europa.eu/doclib/cfm/doclib_section.cfm?sec=288&link_types=&dis=20&sta=1&en=20&page=1&langId=fr..
- European Commission. (2020b). "The Impact of the Covid-19 Pandemic on Global and EU Trade Chief Economist Team, DG Trade European Commission 17 April 2020", 26 Temmuz 2020 tarihinde European Commission: <http://trade.ec.europa.eu/doclib/press/index.cfm?id=2138&title=Commission-publishes-report-on-the-impact-of-coronavirus-on-EU-trade>
- European Commission. (2020c). "The Impact of the Covid-19 Pandemic on Global and EU Trade Chief Economist Team, DG Trade European Commission 27 May 2020", 26 Temmuz 2020

tarihinde European Commission: <http://trade.ec.europa.eu/doclib/press/index.cfm?id=2150&title=Commission-publishes-second-report-on-impact-of-coronavirus-on-EU-trade>

European Commission. (2020d). *“Trade Policy Reflections Beyond the COVID19 Outbreak”*, 26 Temmuz 2020 tarihinde European Commission: https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2020/july/tradoc_158859.07.01%20Chief%20Economist%20Note%202%202020%20Final.pdf

European Commission. (2020e). *“Covid-19: Commission Creates First Ever RescEU Stockpile of Medical Equipment”*, 26 Temmuz 2020 tarihinde European Commission: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_476

European Council. (2020). *“Conclusions by the President of the European Council Following the Video Conference with Members of the European Council on COVID-19”*, 26 Temmuz 2020 tarihinde European Council: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2020/03/17/conclusions-by-the-president-of-the-european-council-following-the-video-conference-with-members-of-the-european-council-on-covid-19/>

European Council. (2020a), *“Special European Council, 17-21 July 2020”*, 26 Temmuz 2020 tarihinde European Council: <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/european-council/2020/07/17-21/>

- Güner, A. (2018), *Yaratıcı Yıkım Kriz ve Avrupa Birliği Schumpeter-yan Yaklaşım Çerçevesinde 2008 Krizi Avrupa Birliği ve Küreselleşme*, İstanbul: Hiperlink Yayınları.
- IMF. (2020a), “*Global Financial Stability Report Update: Financial Conditions Have Eased, but Insolvencies Loom Large* June 2020”, 25 Temmuz 2020 tarihinde International Monetary Fund: <https://www.imf.org/en/Publications/GFSR/Issues/2020/06/25/global-financial-stability-report-june-2020-update>
- IMF. (2020), “*World Economic Outlook Update, June 2020*”, 25 Temmuz 2020 tarihinde International Monetary Fund: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2020/06/24/WEOUpdateJune2020>
- İKV. (2020), “*AB Tarafından Covid-19’un Ekonomik Etkileri ile Mücadeleye Yönelik Alman Önlemler*”, 28 Temmuz 2020 tarihinde İstanbul Kalkınma Vakfı: https://www.ikv.org.tr/ikv.asp?ust_id=3631&id=3765
- King, T. (2020). “*In EU’s Retreat, A Way Forward*”, 26 Temmuz 2020 tarihinde Politico: <https://www.politico.eu/article/in-eu-european-union-coronavirus-covid19-retreat-a-way-forward-ursula-von-der-leyen-charles-michel/>
- Leslie, J., Hughes, R., McCurdy, C., Pacitti, C., Smith, J. & Tomlinson, D. (2020), “*Long Haul Lockdown: Three Scenarios for the Impact of Coronavirus on the UK Economy*”, 25 Temmuz 2020 tarihinde VOXEU: <https://voxeu.org/article/three-scenarios-impact-coronavirus-uk-economy>

- McKibbin, W. J. & Fernando, R. (2020). "*The Global Macroeconomic Impacts of COVID-19: Seven Scenarios*", 25 Temmuz 2020 tarihinde Brookings: <https://www.brookings.edu/research/the-global-macroeconomic-impacts-of-covid-19-seven-scenarios/>
- Nas, Ç. (2020). "*Koronavirüs Salgınının Yeni Merkez Üssü Avrupa: AB'nin Kriz Yöentimi Sınavi*", 26 Temmuz 2020 tarihinde Panorama: <https://www.uikpanorama.com/blog/2020/03/27/koronavirus-salgininin-yeni-merkez-ussu-avrupa-abnin-kriz-yonetimi-sinavi/>
- OECD. (2020). "*International Trade Pulse, OECD-Updated: July 2020*", 25 Temmuz 2020 tarihinde The Organisation for Economic Co-operation and Development: <http://www.oecd.org/sdd/its/international-trade-pulse-oecd-updated-july-2020.htm>
- OECD. (2020a). "*OECD Employment Outlook 2020 Worker Security and the COVID-19 Crisis*", 25 Temmuz 2020 tarihinde The Organisation for Economic Co-operation and Development: <https://doi.org/10.1787/1686c758-en>
- Petrakis, P. E., Kostis, P. C. & Valsamis, D. G. (2014). *European Economics and Politics in the Midst of the Crisis: From the Outbreak of the Crisis to the Fragmented European Federation*, London: Springer Science & Business Media.
- Rodrik, D. (2020). "*Will COVID-19 Remake the World?*", 29 Temmuz tarihinde IWM: <https://www.iwm.at/closedbuta-citve/corona-focus/dani-rodrikwill-covid-19-remake-the-world/>
- Roubini, N. (2020). "*Coronavirus Pandemic has Delivered the Fastest, deepest Economic Shock in History*", 25 Temmuz 2020

tarihinde The Guardian: <https://www.theguardian.com/business/2020/mar/25/coronavirus-pandemic-has-delivered-the-fastest-deepest-economic-shock-in-history>

Saad-Filho, A. (2020). *“From COVID-19 to the End of Neoliberalism”*, 25 Temmuz 2020 tarihinde SAGE Journals: <https://doi.org/10.1177%2F0896920520929966>

Taymaz, E. (2020). *“Covid-19 Tedbirlerinin Türkiye Ekonomisine Etkisi ve Çözüm Önerileri”*, 26 Temmuz 2020 tarihinde Sarkaç: <https://sarkac.org/2020/04/covid19-tedbirlerinin-turkiye-ekonomisine-etkisi-cozum-onerileri/> adresinden alındı.

Ugarteche, O., Ocampo, A. & Obela (2020). *“COVID-19 Beginnig of Domino Effect”*, 25 Temmuz 2020 tarihinde Network Ideas: http://www.networkideas.org/wp-content/uploads/2020/04/covid19_domino_effect.pdf

Ülger, İ. K. (2020). *“Koronavirüs AB’yi Fetret Devrinde Yakaladı”*, 26 Temmuz 2020 tarihinde Kriter: <https://kriter-dergi.com/dosya-guc-dengesi/koronavirus-abyi-fetret-devrinde-yakaladi>

Verhofstadt, G. (2020). *“Time of Coronavirus shows Importance of Being European”*, 26 Temmuz 2020 tarihinde Euobserver: <https://euobserver.com/opinion/147781>

Voyvoda, E. & Yeldan, E. A. (2020). *“COVID-19 Salgınının Türkiye Ekonomisi Üzerine Etkileri ve Politika Alternatiflerinin Makroekonomik Genel Denge Analizi”*, 25 Temmuz 2020 tarihinde Wordpress: https://yeldane.files.wordpress.com/2020/05/covid_voyvodayeldan_v2_31mayis.pdf

- WHO. (2020). *“Archived: WHO Timeline-COVID-19”*, 25 Temmuz 2020 tarihinde World Health Organization: https://www.who.int/news-room/detail/27-04-2020-who-timeline---covid-19?gclid=EAIaIQobChMIotiQ-rfh6gIV-CIBQBh2Ciwmm_EAAYASAAEgIimfD_BwE
- WTO. (2020). *“Trade Set to Plunge as COVID-19 Pandemic Upends Global Economy”*, 25 Temmuz 2020 tarihinde World Trade Organization: https://www.wto.org/english/news_e/pres20_e/pr855_e.htm